

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ลัทธิที่เรื่องของโลกยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความเจริญด้านเทคโนโลยี ข่าวสารข้อมูล สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมล้วนเป็นแรงผลักดันให้กระทรวงศึกษาธิการของหลายประเทศดำเนินการ "ปฏิรูปการศึกษา" เพื่อสร้าง "คนยุคใหม่" ให้แก่ชาตินับนิ่งที่มีจักษณ์ด้านชีวิตด้วยปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบ ตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นคนแห่งการเรียนรู้พร้อมที่จะอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้ทุกฝ่ายที่มีหน้าที่ดูแลการศึกษาของชาติต่างพยายามเสนอแนะวัฒนธรรมการสอนที่เหมาะสมต่อกับการเรียนคนยุคใหม่ให้มีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ดังเช่น ในหนังสือ "ความฝันของแผ่นดิน" (๒๕๓๗:๙๔) กล่าวว่า "การเรียนรู้ต้องเน้นการฝึกปฏิบัติจริงในวิชาที่เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การสำรวจความรู้ด้วยตนเอง การเรียนการสอนต้องให้เด็กเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้" ดังปรากฏชัดเจนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๑ (๒๕๔๒:๑๒) ว่า "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตัวเอง ได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ความสามารถตามมาตรฐานตามชาติและเต็มตามศักยภาพ"

การจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการสอนที่มีแนวคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการกระทำ ได้คิดวิเคราะห์ ได้แก้ปัญหาและได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยอยู่บนพื้นฐานของความสนใจความสามารถและศักยภาพของผู้เรียนเอง ขณะเรียนผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กันช่วยกันเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกับการสรุปข้อความรู้และได้ผลงานไปด้วย และที่สำคัญผู้เรียนจะได้ฝึกนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงด้วย

ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วม "สร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference)" หรือเรียกย่อๆ ว่า F.S.C เป็นเทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาจากหลักการทางสังคมจิตวิทยา โดยภาคธุรกิจในอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งพัฒนาเทคนิคดังกล่าวมาต่อๆ ระหว่างๆ 20 ปีเศษ องค์กรอื่นๆ นอกภาคธุรกิจในประเทศต่างๆ ได้นำเทคนิค F.S.C ไปใช้อย่างแพร่หลาย สำหรับประเทศไทย F.S.C เริ่มเข้ามามีบทบาทตั้งแต่ปี 2539 เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทวีศักดิ์ นพเกยร (2542 : 25/27) กล่าวว่า

F.S.C เป็นกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้คนหลากหลายประเทศ หลายระดับ ซึ่งต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องที่ทางงานกันทำงาน โดยนำประสบการณ์ของแต่ละคนมาสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในเรื่องนั้นและได้แผนหรือแนวทางปฏิบัติให้ไปถึงวิสัยทัศน์ร่วมของกลุ่ม โดยมีจิตสำนึก พัฒนาสัญญาร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ไม่เป็นการเป็นจุดประสงค์ที่เดียว ไปด้วยความหวังในการทำงาน...

วัตถุประสงค์ของการใช้เทคนิค F.S.C คือ

1. สำรวจความเข้าใจสถานการณ์ในอดีตและปัจจุบัน ที่มีความช่องโหว่ ซึ่งจะมีผลกระทบในอนาคต
2. เพื่อเสนอภาพรวมของสถานการณ์ปัจจุบัน
3. เพื่อลดมิติและสร้างพันธสัญญาในการมีวิสัยทัศน์ของอนาคตร่วมกัน
4. เพื่อรับร่วมแนวคิด ความเข้าใจ ข้อมูลพื้นฐาน แผนปฏิบัติการที่จะใช้ในการสร้างอนาคตร่วมกัน

ผลลัพธ์จากการประชุมแบบ F.S.C

1. เข้าใจปัจจัย องค์ประกอบ เหตุการณ์ในอดีตที่มีผลต่อสภาพปัจจุบัน และแนวโน้มที่มีผลกระทบต่อนาคต
2. ทุกคนเห็นภาพรวมเป็นภาพเดียวกัน เกิดวิสัยทัศน์ในอนาคตร่วมกัน ที่เต็มไปด้วยความหวังและพันธสัญญาร่วมกัน
3. ทุกคนเกิดความตระหนัก ได้แลกเปลี่ยนแนวคิดใหม่ๆ ร่วมกัน เป็นการขยายเครือข่ายมีสัมพันธภาพที่ดี เข้าใจและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ความคิดทุกอย่างอยู่ในสมองของทุกคนและตระหนักว่าทุกคนลงเรือลำเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายปลายทางร่วมกัน มีแผนที่ชัดเจนร่วมกัน...

บทบาทของผู้เข้าร่วมประชุม

1. เป็นผู้ค้นหาข้อมูล ให้ข้อมูล / ประสบการณ์ วิเคราะห์ข้อมูล / ประสบการณ์
2. ช่วยกันทำงานภายในกลุ่มตามที่ได้รับมอบให้ทันเวลาทีกหนด
3. ช่วยกันสร้างภาพของอนาคตที่พึงปรารถนา
4. ค้นหา "ความคิดเห็นร่วม" ของกลุ่ม
5. ช่วยกันกำหนดกิจกรรมที่จะนำ "ความคิดเห็นร่วม" ไปสู่การปฏิบัติ
6. ในกลุ่มย่อยให้มีการแบ่งหน้าที่เป็นผู้ดำเนินงาน ผู้บันทึก ผู้ควบคุมเวลา ผู้ควบคุมแผ่นพลิก โฆษณา และให้หมุนเวียนสับเปลี่ยนหน้าที่ กันในแต่ละกิจกรรม

จะเห็นได้ว่ากระบวนการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ชื่อว่า “สร้างอนาคตร่วมกัน” ที่ใช้ในการจัดประชุมห้องกล่าวข้างต้น มีเจ้ายานะขั้นตอนและกระบวนการในการทำงานเดียวกับการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

- (1) ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง → Construct
- (2) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน ช่วยกันเรียนรู้ → Interaction
- (3) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- (4) ผู้เรียนปักเรียนรู้กระบวนการไปพร้อมกับการสรุปข้อความรู้และได้ผลงาน → Process / Product
- (5) ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้จริง → Application

ด้วยเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยคิดพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อ “สร้างอนาคตร่วมกัน” (F.S.C) มาเป็น “กระบวนการสอน F.S.C” (F.S.C Teaching Process) ใช้ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนในลักษณะของการขึ้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : กรณีศึกษาทักษะการเขียน การวิจัยครั้งนี้จะยังผลให้วางการศึกษามีกระบวนการสอนที่ช่วยสร้างคนบุคคลที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งกระบวนการ และคาดหวังว่ากระบวนการสอนที่พัฒนาขึ้น จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ทุกวิชา ทุกระดับอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อพัฒนาระบวนการสอน “สร้างอนาคตร่วมกัน” (F.S.C. Teaching Process) ขึ้นใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
- เพื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะภาษาไทย ที่เรียนด้วยกระบวนการสอน “สร้างอนาคตร่วมกัน” ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เรียนแบบกับกลุ่มตัวอย่างที่เรียนอ่อน

ขอบเขตของการวิจัย

- ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหางดงรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
- ขอบเขตด้านเนื้อหา
ทักษะการเขียนในรายวิชาภาษาไทย 306 ของระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- ตัวแปรที่จะศึกษา
 - ตัวแปรอัน คือ การเรียนการสอนทักษะการเขียนภาษาไทยด้วยกระบวนการสอน “สร้างอนาคตร่วมกัน” ของกลุ่มตัวอย่างที่เรียนอ่อนกับกลุ่มตัวอย่างที่เรียนเก่ง
 - ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเขียนภาษาไทยของกลุ่มตัวอย่าง และผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเขียนภาษาไทยของกลุ่มตัวอย่างที่เรียนเก่งกับกลุ่มตัวอย่างที่เรียนอ่อน

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการสอนสร้างอนาคตร่วมกัน หมายถึง ลำดับการสอนที่พัฒนามาจากกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference) ซึ่งมีขั้นตอนการสอน 9 ขั้นตอน คือ (1) การคาดหวัง (2) รำลึกอดีต (3) ปัญหาของผู้เรียน (4) ต้นไม้ปัญหา (5) ผลกระทบแนวทางเลือก (6) สร้างวิสัยทัศน์ (7) ปฏิบัติตามแผน (8) สร้างองค์ความรู้ (9) ประเมินผลการเรียน

ภาษาไทย หมายถึง ทักษะการเขียนภาษาไทยในวิชาภาษาไทย 306 ของระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2533 ของกระทรวงศึกษาธิการ

การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การสอนที่มีจุดประสงค์ให้ผลลัพธ์ตอกับผู้เรียน เป็นสำคัญซึ่งผู้เรียนสร้างองค์ความรู้เอง ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันขณะเรียนรู้ ผู้เรียนน่วงร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานและได้ผ่านพิธีกรรมกันนำประสบการณ์ที่เรียนไปใช้ได้จริง

นักเรียนที่เรียนอ่อน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง ม.3/6 ของโรงเรียน ทางคงรัฐรายภูร อุปถัมภ์ ซึ่งมีผลคะแนนสอบปลายปีของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ต่ำตามระเบียบการวัดผลของโรงเรียนและได้คะแนนจากการสอบก่อนสอน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนภาษาไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นต่ำกว่านักเรียนห้อง ม.3/1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

นักเรียนที่เรียนเก่ง หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง ม. 3/1 ของโรงเรียน ทางคงรัฐรายภูร อุปถัมภ์ ซึ่งมีผลคะแนนสอบปลายปีของการเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงตามระเบียบการวัดผลของโรงเรียน และได้คะแนนจากการสอบก่อนสอน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนภาษาไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสูงกว่านักเรียนห้อง ม.3/6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ยังผลให้ได้กระบวนการสอน “สร้างอนาคตร่วมกัน” (F.S.C. Teaching Process) ที่มีประสิทธิภาพไว้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวงการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะที่สอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามที่พระราชนูญติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต้องการ

2. นวัตกรรมที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน กับทุกวิชาและทุกระดับการศึกษาที่ต้องการพัฒนาและสร้าง “คนบุคใหม่” ที่พึงประสงค์ให้แก่ชาติบ้านเมือง

3. ในวงการการศึกษาไทยมี “กระบวนการสอน” เพิ่มอีก 1 กระบวนการ